

kitartást az elkövetkezendő nehéz hetek és hónapok munkájához.

A palicsfürdői nyári táborozás befejező irodalmi estjén dr. Reök Andor főispán az elvégzett munkáról adott számadást. És arról, hogy az idei első írói táborozással megszületett a „Palicsi Helikon“ gondolata. A jövőben minden esztendő nyara ilyen találkozóra hívja a végek íróit, a palicsi Helikonra, hogy hitet tegyen az írás és a munka mellett.

Az eredmény érték és a „Palicsi Helikon“ megvalósulása az értékek mielőbbi kibontakozását jelenti.

A. A.

Horvát szemle

A zágrábi „Velebit“ állami nyomda kiadásában nemrég érdekes könyv jelent meg, melyet sokatmondó címe után, *Što smo obećali Poglavniku i domovinu*, vagyis „Mit ígértünk a Poglavniknak és a hazának“ — bátran nevezhetünk az „IGÉRETEK KÖNYVÉ“-nek.

E mű keletkezésének nem mindennapi a története. Még tavaly ápr. 10-én, a Független Horvát Állam kikiáltásának első évfordulója alkalmából egy hivatalos központi bizottság felhívást intézett valamennyi város és falu törvényhatóságához, a különböző társadalmi, közművelődési, hazafias és jótékonyági egyesületek elnökségéhez, dalárdák, olvasóköri, sportklubok, bankok, cégek, gyárak, stb. vezetőségéhez, melyben hazafias lelkesedésükre és áldozatkészségükre hivatkozva felszólítja őket, hogy minél emlékeztetesebb és maradandóbb formában örökítsék meg a nevezetes évfordulót és járuljanak hozzá az új Horvátország felépítéséhez és ki-

csínosításához. A gondolat mély visszhangra talált, s szerte az országban több ezer ígélet hangzott el azokban a napokban, melyek egy-egy fontos közmunka elvégzését, új kultúrintézmények létesítését, otthonok és telepek építését, ösztöndíjak alapítását, stb. helyezte kilátásba egy meghatározott időn belül. A nemes versenyben minden vidék és közület kivette a maga részét, s a nemzet a maga erejéből hozzáfogott az évtizedes mulasztások pótlásához.

Nehogy a lelkesedésből bármi is kárba vesszék, s a szép közgyűlési határozatokból beporosodott akták váljanak, az Állami Tudósító- és Propagandahivatal valamennyi „ígélet“-et összegyűjtötte, s elismerés, bírálat és ellenőrzés céljából könyvalakban az ország színe elé bocsátotta. A kötet előszavában olvashatjuk a következőket:

„Ez a könyv méltóan tanuskodik és tanuskodni fog a jövőben is a horvát lélek nagysága mellett. És ha egyszer — évek múlva — átlapozzuk e könyvet, látni fogjuk, hogy milyen áldozatokra képes egy nemzet, mely visszanyerte elrabolt szabadságát. De egyúttal örök tanubizonyossága lesz annak, hogy csak egy szabad nemzet képes teljes mértékben megbecsülni és értékelni a munka fontosságát. Igaz ugyan, hogy a horvátok századokon keresztül idegen járom alatt élve is dolgoztak és alkottak, de munkájuk a maga egészében nem fejezte ki azt a teremtő akaratot, mely csak szabad nemzeteknél fejlődhetik ki. Ez az állítás már függetlenségünk első esztendejében beigazolást nyert.“ „Gyárakat fognak itt emelni és kibővíteni, befásítják az irtásokat, kiszárítják a mocsarakat és talajvizet területeket, utakat fognak építeni és munkásházakat, beültetik

és megtermékenyítik a parlagon heverő földeket, keresztülviszik a villamosítást, kutakat és vízvezetékeket fognak felszerelni, iskolákat, kultúrházakat és egyesületi otthonokat fognak felállítani, az utakat fasorokkal fogják szegélyezni, stb. És mindez a munka az egész közösség javát fogja szolgálni. Tőkés és munkás, földműves és hivatalnok egymás mellett állva és jobban összeforrvá mint valaha, a hazai rög iránti szeretetből minden erejüket megfeszítik, hogy Horvátországnak biztossítsák a jelenét és megszépítsék a jövőjét."

Ha csak futólagosan is megismerkedünk e könyvvel, látni fogjuk, hogy az ígéretnek legnagyobb része szociális, népjóléti és kulturális célt szolgál s az ország általános szellemi és gazdasági színvonalát van hivatva felemelni: ezért minden város és vidék elsősorban is a jövő ígéreteire, az ifjúságra gondol, s a dolgozók társadalmát igyekszik erősíteni. A szegény, de tehetséges tanulókat megfelelő alapítványok és diákotthonok várják, s továbbképzésük-ről is részben a közösség gondoskodik. Ugyancsak nagy gondot fordítanak az anya- és csecsemővédelemre, a munkások és földművesek egészséges szórakozására, szellemi és testi táplálékára, a betegek és agok gondozására, üdülő- és sporttelepek építésére, stb.

Az önkéntes országépítésben és áldozatvállalásban természetesen maga a főváros, a „fehér Zágráb város” jár elől, melynek egyesületei, intézményei és vállalatai több száz kisebb fogadalom mellett 23 új intézet és otthon, 67 alapítvány, 5 emlékmű, 9 új könyvtár, stb. létesítését vállalták magukra.

Csak néhány jellegzetes példá-

val szeretném az ígéretnek sokféleségét megvilágítani. Pld. a horvát orvosok egyesülete orvosi továbbképző akadémiát alapít, a „Zágrábiak Egyesülete” új otthon építet, az „Usztasa Mozgalm Női Szervezete” üdülő-otthon rendez be a pihenésre szoruló anyák számára, ahol ugyanakkor háztartási és gazdasági oktatásban is részesíti őket. A „Zagorjei Horvátok Egyesülete” emléktáblát emel Šufflay, a híres történettudós és mártír tiszteletére szülőfalujában, Lepoglaván, s egyúttal több nagy gyümölcsöst is ültet; a „Horvát Zenészek Egyesülete” egy modern horvát zeneszerző műveit adja ki, a „Zadruga Hrvatskog Radiše” nevelőintézetet, az újságírók egyesülete újságíró iskolát alapít, míg az egyetembarátok egyesülete elhatározta, hogy összegyűjti, illetve megfesteti az egyetem összes volt rektorainak az arcképét, stb.

Az ipari és bankvállalatok legnagyobb része alapítványokkal, tanulmányi ösztöndíjakkal, különböző segélyekkel, a családi pótlék felemelésével, munkaházak építésével, stb. járul hozzá a közös programhoz.

Egyes testületek érdekes és közhasznú, tudományos, szépirodalmi és művészettörténelmi könyvek kiadását is szükségesnek tartják. Így a „Zágrábi Mérnöki Kamara” nagy művet állít össze „Horvátország felépítése” címén, melyben a legkülönbözőbb szakemberek fejtik ki, hogyan lehet országot az ott található nyersanyagok és energiaforrások segítségével, hazai tőkével és munkaerővel, a modern technikai vívmányok segítségével megfelelően modernizálni és tökéletesíteni, összhangban az új európai renddel. A „Horvát Erdész Egyesület” az er-

dőgazdaság aktuális kérdéseit fogja ismertetni kiadványában, hogy az egyes vidékek lakosságát minél jobban bevonja e fontos probléma megoldásába. A „Bácskai Horvátok Egyesülete“ enciklopédiai munkát ad ki a bunyevácok és sokácok multjáról, kulturájáról, népszokásairól, gazdasági életéről, irodalmáról, zenéjéről, kimagasló egyéniségeiről, stb.

A vidéki városok közül különösen Banja Luka, Sarajevo, Mostar, Karlovac, Požega, Vinkovci, Petrinja, Nova Gradiška, Zimony, Gospić, Koprivnica, Šišak, stb. tüntek ki buzgalmukkal és áldozatkészségükkel, s ígéreteiknek jó részét már be is váltották. Ma már számtalan középület, emléktábla, üdülőhely, sporttér, napközi-otthon, nevelőintézet, iskola, uszoda, háztartási- (főző-, varró-, hímző-, ápolónői-, stb.) tanfolyam, internátus, diákszálló, diákkonyha, ambulancia, tejüzem, dohány-száritó, múzeum, új út és híd, stb. hirdeti, hogy az „Ígéreték könyvé“-nek tartalma valóra vált s a horvát nép a nehéz háborús viszonyok közt is lelkesen munkálkodik országa jövőjén.

Magyar vonatkozásban igen melegen és rokonszenvésen emlékeznek meg a horvát ujságok dr. HADROVICS LÁSZLÓ egyetemi magántanárnak, a szegedi délszláv tanszék megbízott előadójának zágrábi előadásáról, melyet május 8-án tartott az ottani Népfőiskola nagytermében Bajza Józsefről (1885—1938), a magyar-horvát barátság lelkes harcosáról, a kiváló történészről és irodalmárról. Ő volt az, aki annak idején szoros barátságot kötve a budapesti emigrációban élő dr. Milan Šufflayval, a nagynevű horvát hazafiával és történésszel, a legalaposabb

ismerője lett a horvát nemzeti törekvésnek, s a jugoszláv ideológiával szemben előre megjósolta, hogy a nagy európai változások első következménye a horvátok elszakadása és a „Független Horvát Állam“ kikiáltása lesz. Mint irodalmár nagy odaadással buvárkodott a régebbi és újabb horvát korszakok szellemi kincseinek feltárásában, — így különösen Lučić-ről, Hektorović-ről, Gundulić-ról és Gjalski-ről írt tanulmányai érdemelnek különösebb figyelmet — s minden igyekezetével azon volt, hogy a magyar és horvát nép között eloszlasson minden félreértést s elősegítse a két egymásrautalt nemzet megértését és együttműködését.

Hogy Hadrovics professzor milyen szerencsés hangot ütött meg zágrábi előadásán, mutatja többek között a Hrvatski Narod lelkes kommentárja is (1943. V. 11.), melyben részletesen ismerteti az előadás gondolatmenetét s a végén megemlékezik arról a „viharos és hosszantartó taps“-ról, mellyel az előadást a nagyszámú és előkelő közönség — soraiiban a diplomáciai kar és a minisztériumok számos tagja — üdvözölte.

Egy másik előadással kapcsolatban egy horvát tudós, prof. MIHAJLO LANOVIĆ nevét kell feljegyeznünk, aki a tavalyelőtt alapított Horvát Akadémia idei ünnepi ülésén, május 26-án az elnöki és titkári jelentések után — a horvát szabor és a baráti nemzetek számos képviselőjének jelenlétében — nagy tetszéssel fogadott értekezést olvasott fel Werbőczy István-ról, a „régí horvát jog tanító-mesteré“-ről. Az előadó a nagynevű magyar jogtudós halálának 400 éves évfordulója alkalmából rámutatott arra a nagy hatásra,

melyet Werbőczy a horvát jogra és a jogi gondolkozás fejlődésére gyakorolt.

A horvát könyvpiacra a „Suvremena Biblioteka“ kiadásában egy magyar újdonság is megjelent: ZILAHY LAJOS 400 oldalas regénye „Mikor a lélek kialszik“, Mesarić Kálmán pompás fordításában. A Hrvatski Narod (1943. V. 26.) elismeréssel ír Zilahy „mesteri pszichológiájá“-ról, melyvel az idegen földre, Amerikába vetődött lélek honvágyát festi. Ugyanakkor megemlékszik a magyar író nagy filmsikereiről is.

VÁNDOR GYULA

Szerbia a megújulás útján

A szerb nemzet napjainkban történelmének válságos korszakát éli: azt a korszakot, amikor a „megmaradni“ vagy „elpusztulni“ kérdés áll nemzeti útja utolsó állomásaként. Hogy az összeomlás utáni új Szerbia melyik utat választotta, azt már megmondta az elmúlt két esztendő munkája.

Az új történelmi helyzetben vizsgáltuk (I. Délvidéki Szemle II. évf. 1943. 3. sz. 111—119 l.) a szerb nemzet egyes társadalmi rétegeinek helyzetét és állásfoglalását: a parasztság magáraébredését, a munkásság lassú, nehézkes átalakulását, az értelmiség deklaszszalódását és az új nemzedék egyrészének fölkapcsolódását a kialakulóban lévő államrendbe. Belső revízió óriási erőfeszítései ezek, egyik oldalon az átállítás sikereit ígérve, a másik oldalon a balsikerek halmozódásával. A parasztság beváltotta most is, a Balkánon is a hozzáfűzött nagy reményeket. Mert míg az elmúlt huszonhárom esztendő alatt helyette, most vele

csinálják a történelmet, — és jó történelmi alanynak bizonyult. Az érzékeny és erős faji öntudat, a mélygyökerű és nem a napipolitika sikereiből, hanem a történelem hagyományaiból táplálkozó szerb nacionalizmus a népben, a parasztságban maradéktalanul megmaradt és ma talán még erősebben él bennük, mint az elmúlt két évtized alatt. Így a szerb parasztság egységes tömege már nemcsak ígéret, hanem cselekvő erő. Tiszta nacionalizmusa támaszték és ellensúlyozó erő a még mindig ingadozó két osztállyal, az ipari munkássággal és a meghasonlott értelmiséggel szemben.

De lehet-e országépítő munkát végezni akár egy parasztállamban is a parasztsággal csupán, ha a nemzetpolitikának két döntő tényezője, az értelmiség és a munkásság kimarad?

A „honmentő kormány“ (vlada narodnog spaša) a nép ősi szerb nacionalizmusára építi a nemzet jövőjét és éppen ezért tisztán látja, hogy az értelmiségben és a munkásságban már nincs meg ez az érzés. Nincs meg abban az értelemben, hogy a pusztá szólamon túl cselekvő erőt is jelentsen és alkotó munkára serkentsen, — hanem átalakult. A szerbség erős faji öntudata még él az értelmiségben és a munkásságban is, de nacionalizmusa elsikkadt. A világ-eszmék közvetített hatására kihullott belőle a tömörítő, összetartó erő, s ami megmaradt, az az egyes osztályt is pártokra vagy csak csupán csoportokra osztó idegen eszmével telítődött. Am a kormány mégsem fordíthat hátat a passzív rezisztenciába helyezkedett két osztálynak, mert az élére állított világpolitikai helyzetben a tökéletes belső rendet és termelést csakis az ő közreműködésükkel ér-